

župan mariborski. — Dr. Juro Hrašovec, župan celjski. — Dr. Matej Senčar, župan ptujski. — Lojze Dolinar, za Uduženje oblikujočih umetnikov. — Anton Jug, za Zvezo kulturnih društev v Ljubljani. — Dr. Jakob Mohorič, za Prosvetno zvezo v Ljubljani. — Dr. Marko Natlačen, za Jugoslovansko orlovsko zvezo. — Dr. Danilo Majaron, za Odvetniško zbornico. — Dr. V. Gregorič, za Zdravniško zbornico. — Aleksander Hudovernik, za Notarsko zbornico. — Milan Šuklje, za Inženjersko zbornico. — Ivan Jelačin, predsednik Zbornice za trgovino, obrt in industrijo. — Dragotin Hribar, za Zvezo industrijcev. — Alojzij Tykač, za Društvo bančnih zavodov v Ljubljani. — Inž. Fr. Zupančič, za Zvezo slovenskih zadrug. — Bogumil Remec, za Zadružno zvezo.

*

Ta oklic, ki je bil dan slovenski kulturni javnosti kot dragoceno novoletno obvestilo, priobčujemo ne samo kot zanimiv časovni dokument, marveč predvsem kot viden izraz tistih naporov, ki gredo za tem, da se slovenska kultura, ki se je v svojih nižjih ljudskih plasteh z marljivim prosvetnim delom že dokaj na gosto razpredla, zaokroži tudi na svojem višku ter postane tako organska celota, da bo lahko kot enakovreden del stopila v plemenito tekmo z ostalimi južnoslovanskimi kulturami. V ustanovitvi obeh teh reprezentativnih institucij, ki morata stati visoko iznad vseh časovnih borb in dnevnih valovanj, vidimo izraz, afirmirati svojo popolno kulturno zrelost in polnovrednost ter dopolniti to, česar kulturnemu slovenstvu v nesrečnih prilikah politične nesamostojnosti ni bilo dano dopolniti. Z ustanovitvijo obeh teh zavodov šele bo zunanji obraz slovenske kulture dovršen, bo ta kultura v svoji notranjosti našla svoje najčistejše vrelišče in žarišče. Kakor je slednja nacionalna akademija znanosti in umetnosti forum najvišje narodove duševnosti, tako je narodna galerija revija najbolj prečiščenih umetniških plodov naroda, ki izpričujejo tujcu tega ljudstva tvornost in so vsakemu kulturnemu narodu v bodrilo in ponos!

Slovenska javnost, ki je že prečesto v najhujših stiskah zaščitila s svojo darežljivostjo slovensko kulturo pred njenim propadom, dokler ni svobodna stopila na svobodno tekmovališče, se bo tudi temu pozivu za ustanovitev najvišjih slovenskih kulturnih institucij odzvala s tisto darežljivostjo, ki odgovarja njeni kulturni višini!

F. A.

Za kulturno zблиžanje južnih Slovanov. Ugledni bolgarski pesnik Kiril Hristov je objavil 9. decembra 1926. v «Prager Presse» poziv slovenskim, srbskim in hrvatskim pisateljem na delo za medsebojno spoznavanje, kulturno zблиžanje in spravo. O članku so referirali v ekscerptih tudi nekateri slovenski dnevnik, ne da bi bili zavzeli pri tem svoje stališče. A ta poziv je več nego trenutna gesta; je dokument, ki ni pomemben samo po svoji človeški strani, ker se avtor z brezobzirno, naravnost pretresljivo odkritosrčnostjo, kakršne je zmožen samo resničen umetnik, odpoveduje svojim zmotam, — temveč je predvsem važno znamenje, ki nam priča, da se je tudi kulturna Bolgarija jela dramiti iz svoje osamelosti in čutiti v sebi potrebo in dolžnost, da aktivno sodeluje pri gradnji nove kulture južnih Slovanov, da se na ruševinah sovraštva in krvi postavijo temelji človečanstva in resničnega bratstva. Pesnika Hristova članek, ki nosi naslov «Pesništvo in sporazum», se glasi v prevodu takole: «Bilo je nekaj mesecev pred prvo balkansko vojno v letu 1912. — Balkanska zveza je bilo gotovo dejstvo, ko so v Bolgariji nekateri ljudje izprevideli, da smo v bistvu svoje zaveznike prav malo poznali, celo Srbe, svoje najožje sorodnike. Njih politika, izraz njihovega zunanjega vsakdanjega živ-

ljenja, od katerega je zašlo od časa do časa nekaj — seveda ne vedno razumljivih in nepristranskih — neznatnih vesti tudi v bolgarsko časopisje, ni pripomoglo, da bi se spoznali med seboj. Mi gotovo nismo imeli nobenih predstav o najvišjih pridobitvah srbskega duha — v literaturi in umetnosti. Nekaj prevodov pesmi Zmaja Jovanovića, Nenadovićeveih «Pesmi iz Nemčije», pet, deset povesti Lazarevićeveih ali kakega drugega dobrega prozaika — vse to nam je moglo vzbuditi komajda najponižnejšo slutnjo srbske literature. Nedvomno tudi naša bolgarska literatura ni bolje zastopana pri naših zapadnoevropskih sosedih. Znano je, da stremé zaostali narodi običajno po tem, da bi po možnosti spoznali še tako brezpomembne pojave v kulturnem življenju tistih zemelj, ki so jim oddaljene v vsakem oziru, in da ignorirajo najvažnejše duševne dokumente svojih sosedov in krvnih sorodnikov, s katerimi bi morali v prvi vrsti tekmovati in se priključiti njih razvoju.

V Sofiji je bival tedaj kot attaché svoje zemlje srbski pesnik Jovan Dučić. Spoznala sva se v salonu soproge bivšega ministrskega predsednika, Rača Petrova, ko sem v družbi nekaterih zastopnikov duševne Sofije čital iz rokopisa svojo tragedijo «Bojan Magesnik». Takoj pri prvem pogovoru sva si bila prijatelja. Sledili so redni sestanki, navadno v mestnem kazinu. Izmenjavala sva svoje knjige s pristrčnimi posvetili in čitala skupaj odlomke iz njegovih «Pesme» in mojih «Carski soneti».

Neko noč, ko so bili v Sofiji tudi zadnji lokali že zaprti in sva midva, izprehajajoč se po temnih cestah, nadaljevala svoje brezkončne pogovore, se je nepričakovano pojavila ideja, da bi skupaj izdala antologijo bolgarskega in srbskega pesništva, ne v dveh, temveč v enem zvezku, in sicer tako, da bi stala na levi strani bolgarska pesem, na nasprotni desni strani pa njen srbski prevod, na naslednji levi strani zopet srbska pesem, na desni potem njen bolgarski prevod in tako dalje. Najin načrt je literarnemu kritiku Simeonu Radevu, sedanjemu bolgarskemu poslaniku v Washingtonu, prijal tako, da sva se na njegovo pobudo takoj lotila dela. Nekaj dni pozneje sem v kavarni «Car Osvoboditelj», kjer so se tedaj shajali pisatelji in književniki, že čital Dučiću izbor pesmi, ki sem ga napravil iz Penčovih, Slavejkovih, Javorovih in svojih verzov. Pri stranski mizi je vstal obema znani L. Vojnović, ki je veljal med Bolgari za moža znatne kulture in kot prijatelj poezije, bodi v tem ali onem jeziku, ter želel, da bi poslušal. V svojem dnevniku hranim beležko o našem pogovoru pri tej priliki. Tukaj hočem pripomniti samó, da je tudi on smatral tako antologijo za zmiselno in času primerno.

Žal, so mi pripravé za predstavo «Bojana Magesnika» v državnem gledališču in skušnje, ki sem jih moral voditi sam, jemale preveč časa in me ovirale, da bi se z antologijo v miru dalje pečal. In po uspehu igre, ki jo je tudi radikalnolevičarski kritik Rakovskij, sedanji sovjetski diplomat in tedanji časnikar v Sofiji, ocenil v celi vrsti podlistkov ter jo označil «kot bolgarskega Fausta, ki ga dela plemenitega stremljenje, da bi služil človeštvu», sem se odpravil za nekaj časa v Prago, da bi se priučil češčini. Nekaj tednov po mojem povratku jeseni je izbruhnila vojna. Ves ta čas na «čisto poezijo» seveda ni bilo misliti. In po bolgarski katastrofi leta 1913. že celo ni obstajala potreba po taki publikaciji.

Veliko se je doživelo v teh zadnjih trinajstih letih. Veliko napak so zagrešili politiki. Veliko ostudnih bratomorstev so opevali pesniki, ki bi bili morali biti prvi, da jih obsodijo in zopet popravijo. Jaz sam, ki se bližam koncu težkega življenja, se čutim zelo krivega in se odpovedujem skoro vsemu, kar sem napisal med letom 1913. do 1918. Dozdeva se mi, da danes

samo še kak popolnoma slep pristaš kake šovinistične organizacije ne more uvideti, kam vodi razvoj in naraščajoča zrelost južnih Slovanov, h katerim spadajo tudi Bolgari. Samo oni, ki zavedno ali nezavedno služijo nasprotnikom, morejo skupno delovanje odklanjati in zanikati celo, da se bo prej ali slej dopolnil proces, ki bo izmučeno jugoslovanstvo spojil v tako organizacijo, da bo nehalo biti igrača v rokah te ali one sile in da se lahko v miru posveti svojemu razvoju.

Nemara je danes pod svetlimi perspektivami te bodočnosti medsebojno spoznavanje najdragocenejših literarnih spomenikov južnih Slovanov bolj na mestu in nujnejše nego kdajkoli prej. Pot v narodovo notranjost drži nepoporečno skozi njegovo pismenstvo, ki odseva njegove nedostatke in njegove najdragocenejše lastnosti. Takemu resničnemu zблиžanju so se na obeh straneh često protivili faktorji, ki jim noče seči do zavesti, da zunanji red, moderno poljedelstvo ali industrija, dobre finance, močna armada, ugoden mednarodni položaj niso smoter, temveč zgolj sredstva, zgolj pogoji za duhovno življenje. Vendar pa ni dvoma, da bi se vzlic temu za medsebojno spoznavanje južnoslovenskih rodov dalo storiti marsikaj.

Po tem preudarku se stavim na razpolago vsem srbskim, hrvatskim in slovenskim besednim umetnikom, ki menijo, da bi se dalo podvzeti kaj, da bi se duše naših narodov prodrle s svojimi najčistejšimi žarki.»

Temu pozivu, ki mu ne gre odrekati velike in iskrene prostodušnosti in ki zadeva v prvi vrsti seveda srbske pisatelje, se je doslej odzvalo že nekaj književnikov. Zanimivi med njimi sta zlasti enunciaciji pesnika G. Krkleca (v «Prager Presse») in pisatelja Veljka Petrovića (v «Politiki»). Oba pozdravljata ta glas, ki prihaja za zdaj še osamljen iz kulturne Bolgarije, a obema se oglašata za njunimi vrsticami skepsa in dvom. Ta skepsa in dvom sta upravičeni, zakaj nista se še posušili solza in kri, ki sta delili brata od brata. Veljkovič želi, naj se oglasijo še drugi bolgarski književniki, naj oni prično z iniciativo za skupno kulturno delo. Tudi slovenski pisatelj ne more odkloniti roke, ki se mu proži s toliko prisrčnostjo; pozdraviti mora glas, ki je danes še osamel, a jutri ne bo več, brez skepse in brez dvoma. Tudi on je veliko grešil v zmotah svojih prednikov in politikov, kakor pred desetletjem, tako tudi danes ta dan. On vé, da je krivo vsem zmotam in zablodam, vsej zaslepljenosti, samo nezadostno medsebojno poznavanje ter nebratsko in nekulturno omalovaževanje drug drugega. Pomagati odstranjati te zapreke, je dolžnost slovenskega pisatelja. Iskati možnosti in potov, ki bi zvezala razbratena brata na višji ploskvi duhovne kulture, je odgovornost napram njegovemu rodu in njegovi krvi. In sodim, da bi pri tem poslu utegnil biti slovenski pisatelj obema dober srednik in besednik.

A mislim tudi, da ne gre za besedovanje, ne za to, kdo naj prvi povzame iniciativo, temveč za takojšnje praktično delo. «Ljubljanski Zvon» bo, zvest svojim tradicijam, ki jih je zlasti aktivno započel njegov bivši urednik, pesnik A. Aškerc, z vso intenzivnostjo skušal seznanjati slovenskega čitatelja z najdragocenejšimi plodovi srbsko-hrvatske in bolgarske kulture, v nadi, da bodo tudi oni z enakimi čuvstvi sledili slovenski kulturi. Zakaj samo v pravilnem in resničnem poznavanju in iskrenem medsebojnem spoštovanju se bodo te južnoslovenske kulture, ki so danes tako ostro ločene med seboj, presnovale kdaj s svojimi najboljšimi sokovi v močno, nerazdružno, višjo enoto.

F r a n A l b r e c h t.

Urednikov «imprimatur» dne 12. januarja 1927.